

P O L J E

V maju je čas poznih spomladanskih setev. Če nismo aprila še posejali lucerne, jo lahko še sedaj. Tudi za krompir je še vedno čas, saj v maju posejani krompir hitreje kali in se njiva manj zapleva. Tudi za letos to velja, ker je bila aprila zemlja tako izsušena in mrzla, da krompir sploh ni mogel kaliti. Prve dni maja posejemo koruzo, nekoliko pozneje buče in fižol, nazadnje pa proso. Ker so posebno zadnje tri rastline za mraz zelo občutljive, moramo biti s setvijo previdni. V drugi polovici maja presajamo ob deževnem vremenu peso in zelje.

Letos bo posebno važno in potrebno, da bomo z rednim in pogostim okopavanjem rahljali zgornjo plast zemlje in s tem preprečili izgubljanje tako bornih zalog vlage. Zato okopavajmo vedno, kadar se napravi skorja in tako dolgo, dokler rastlinska odeja ne pokrije zemlje. Zadostuje plitvo okopavanje.

Pri prvem okopavanju prereditimo v vrsto posejano peso, sončnico in koruzo. S tem delom nikar ne odlašajmo, da se lahko rastline takoj v mladosti nemoteno razvijajo.

Krompir kakor tudi koruzo prebranamo, če se je napravila skorja, že pred kalitvijo in kmalu po ozelenitvi.

Pobijajmo metulje kapusovega belina, da samica ne bo mogla zaleči jajčec na zelje. Posebno uspešno je pobijanje samic, ki jih lahko spoznamo po tem, da imajo ob zad-

njem robu sprednjega krila dve, na sprednjem robu zadnjega krila pa eno črno pego. Zelo uspešno pobijamo kapusovega belina tudi, če uničujemo jajčeca, ki se pojavijo na spodnji strani zeljnih listov v zlatorumelih kupčkih.

V ječmenu in pšenici porujemo sproti vse rastline s prašnato snetjo, da preprečimo okuženje za prihodnje leto.

S košnjo sena ne odlašajmo, ampak kosimo, če je ugodno vreme takoj, ko je večina trav v cvetju. Tako bomo pridelali boljšo krmo, več otave in več otaviča, plevela bo manj, ruša pa bo ostala močna. Ko pokosimo seno, razvozimo po prvem dežju gnojnico, ki pa ne sme biti premočna, ampak razredčena. K. O.

Važno!

Pri presajanju pese in zelja je treba paziti na to, da napravljamo dovolj globoke jamice. Nikakor ne sme biti glavna korenica zavita navzgor. Če je koreninica zelo dolga, jo je nekoliko prikrajšati. Tudi je paziti na to, da pri presajanju dobro pritisnemo zemljo k korenini in to v vsej globini. Če pritisnemo zemljo samo na vrhu, obvisi ostali del korenin v zraku; taka saditev ne obnese, ker so ravno konci korenin najbolj važni za vkoreninjenje.

Po presaditvi je treba zaliti z vodo.

PRI ČEBELICAH

Maj imenujemo navadno najlepši mesec, toda večkrat je za čebelarja najslabši. Pogosto vladajo zimski možje ves mesec. Če ni čebelar dodal družinam jeseni zadostne zaloge, mora sedaj krmiti, če noče, da mu poginejo čebele od lakote. Dnevna poraba je namreč zaradi obilne zaloge jako velika.

Ker je bilo v aprilu ugodno vreme in nekaj paše, so se čebelne družine dobro razvile, da zasedajo ves prazen prostor pod sati in za okencem v plodišču. Tedaj začne čebelar širiti plodišče. Prestavitvi mora tri do štiri sate z zalogo v medišče in izpolniti

prazen prostor v plodišču in medišču s praznimi satniki in satnicami. Ob dobri paši, če je vreme ugodno, čebele dodane satnice kmalu izdelajo. Njih delo nadzorujemo in preglejmo, če se satnice pri gradnji niso zveržile. Take odstranimo in dodajmo nove!

Proti koncu meseca bo plodišče zaleženo. Tedaj prestavimo še sate s pokrito zalogo v medišče, na njih mesto pa izdelane sate iz medišča.

Kdor čebelarji s kranjiči, bo imel v tem mesecu že prve roje. Posamezne roje je

lahko ogrebatí. Težje je, če roji več panjev hkrati in sede več rojev skupaj. Skušajmo tedaj roje ujeti v ujemalnik! Prvce denemo v čebelnjaku skupaj, panje z družici pa označimo z različnimi predmeti, barvastim papirjem itd. Najlepše so pač slikane končnice. Potrebno je to, da matice laže in bolj gotovo najdejo ob prahi svoj panj.

ŽIVINOREJA

V kolikor živinorejci niso pričeli z zelenim krmiljenjem že v mesecu aprilu, bodo pričeli z njim v mesecu maju. V krajih, kjer je količjak mogoče, spuščajmo živino na pašo, kjer bo dobila najbolj naravno hrano. Poleg tega pa se bo navzila na pašniku svežega zraka in sonca ter se bo razgibala in s tem utrdila kosti in zdravje, da bo odporna proti boleznim tudi v mesecih, ko jo zapiramo v hlev. Zeleno krmo pokladajmo vedno v svežem stanju. Da od suhe krme na zeleno ne bo prehitel prehod, mešajmo v začetku zeleno krmo s suho tako, da polovica od celotne količine krme odpade na suho, polovica pa na zeleno. Polagoma zvišujemo odstotek zelene krme, dokler sčasoma lahko krmimo samo zeleno. Najboljša zelena krma je lucerna, ki jo kočimo pred cvetjem. Ako živine ne puščamo na pašo, pa ji na vsak način preskrbimo vsaj tekališče, kjer bo živina, zlasti mladina, lahko stalno na svežem zraku.

Tudi za prašiče bomo napravili tekališča, mladi pujski pa naj bodo sploh več na prostem, kot pa v svinjaku. Pričeli jim bomo dajati zeleno krmo. Zlasti mlada lucerna in detelja pospešujeta razvoj in rast pujskov. Na zeleno krmo kakor tudi na gibanje zunaj svinjaka pa moramo prašiče navajati postopoma. Kajti hitri prehodi morejo škodovati zdravju.

V maju bomo že začeli misliti na vodenje svinj, da bomo dobili zgodnje jesenčke, kateri so mnogo odpornejši proti mrazu kot pozni in se lepo razvijajo tudi v zimskih mesecih.

Mislite na zaščitno cepljenje prašičev proti rdečici.

Ako v tem mescu nasadite kokljam, bodo piščeta do jeseni popolnoma dorasla. Nasadite, v kolikor še niste, čim več, da bo dovolj kokoši. Mlade kokoši bomo namreč potrebovali v krajih, kjer je bila kokošjereja prizadeta, obenem pa bomo lahko odstranili starejše kokoši, ki slabše nesejo.

Se je čas za pripuščanje kobil; pripuščajmo jih čim več. Žrebetom preskrbimo prostor, kjer se bodo lahko gibala na svežem zraku. Skrbimo za pravilen razvoj žrebet. Zlasti pazimo na rast konit in jih pravočasno spodrezujemo, da se bodo pravilno razvila.

Stari in umni kranjčarji so v prejšnjih časih navezili panj na panj. Navadno so plemenjak dvigniti in mu podložili prazen panj. Tako so širili plodišče in zabranjevali rojenje.

Če je neugodno vreme, ne pozabimo roje krmiti. Delo in trud bodo bogato plačani.
— K. O. —

Od nege žrebet v prvem letu starosti zavisi delovna sposobnost odraslega konja.

Privoščimo živini zraka in sonca ter skrbimo za zdravje.
K. O.

Vzgojne bolezni pri konjih

V »Gospodarju« smo že pisali o vzgojnih boleznih pri goveji živini in prašičih. Rekli smo, da razumemo pod vzgojnimi boleznimi vse one motnje, ki škodijo pri vzreji domačih živali ali pa jo ovirajo in celo onemogočajo. Razlikujemo motnje, ki ovirajo normalno oplajanje živine, dalje motnje, ki povzročajo zamiranje zametka v maternem telesu in končno motnje, ki uničujejo ter slabijo podmladek živine v njihovi rani mladosti.

Bolezen, ki uničuje pri kobilah zametke še v maternem telesu je paratifus, ki pobere največ žrtev med četrtim in osmim mesecem nosečnosti. Povzročitelji bolezní dospeljo v materino telo navadno s hrano ali pitno vodo ali pa ob priliki zaskoka po žrebcu. Kužne klice povzročajo neko vrst zastrupljenja v razvijajočem se zametku, ki kmalu zaradi tega podleže, na kar ga mati izvrže. Pri zatiranju paratifusa kobil je potrebno temeljito odstraniti izvrženi plod in posteljico ter še temeljiteje izvršiti desinfekcijo hleva.

Pri žrebetih igra važno vlogo več vrst kužnih klic, ki povzročajo na različnih organih iste živali različne spremembe. Način okuženja je trojen. 1. žrebe se okuži v zadnjih dneh bivanja v maternem telesu; 2. okuženje nastane v popkovini v prvem tednu življenja, in 3. žrebe se okuži s hrano v teku kasnejših mesecev.

Najpogostejši povzročitelji obolenja žrebet so navadno gnojne bakterije, nazvane kokci. V kolikor se žrebe okuži z njimi že v maternem telesu, pride na svet kilavi novorojenček, ki v najkrajšem času pogine. Če pa vendarle ostane pri življenju, stalno boleha. Na popku navadno ni nikakšnih sprememb. Drugače pa je v slučaju, ko se že rojeno žrebe okuži z gnojnimi bakterijami preko popka. Prvi znaki bolezni se javljajo po 14 dneh, največ žrebet na pogine med tretjim in četrtim tednom. Bolezen traja pri-

bližno 10 dni. Tu in tam se dogaja, da na oko zdravo žrebe pade in pogine, kar pa ni pravilo.

Prve spremembe po okuženju se odigravajo v notranjih popkovih žilah, kjer se nabere večja količina gnoja, ki se potem razširi po vsem telesu, v prvi vrsti po jetrih, trebušni opni in po vseh sklepih, ki močno otečejo in so zelo boleči. Večkrat se sklepna opna odpre, kar smrt še pospeši. Če obolelo žrebe vendarle ostane pri življenju, je to neuporaben slabik.

Tretja redkejša vrsta obolenja je okuženje v kasnejši dobi po hrani. Obolevajo po večini starejša žrebeta z znaki pljučnice in vnetja rebrne mreže. Zdravljenje obolenih žrebet ni bogvekdaj uspešno, uspešneje pa je preprečevati okuženje s pomočjo higienskih mer, desinfekcija nožnice pred porodom ter pravilna nega popka. Iz popka je treba po porodu izmolziti zaostalo kri, popek podvezati s prekuhano svileno nitjo in vse skupaj premazati z jodovo tinkturo ali vsaj z oljem.

Druga vrst bakterij, nevarnih za žrebeta, so pioseptične bakterije, ki povzročajo, da

žrebeta naglo obolevajo konec prvega ali drugega dne svojega življenja. Bolezenski znaki so precej burni. Obolela žrebeta po večini ležijo, stokajo in težko diha. Če bolno žrebe vstane, ima glavo na poseben način iztegnjeno, hrbet pa ima ukrivljen. Koža je vsa znojna in diši po seči. Žrebe v kratkem času popolnoma ohromi, v treh dneh pa pogine. Pri infekciji s tretjo vrsto v poštev prihajajočih bakterij, imenovane kolibakterije, prevladuje približno ista slika. Značilno za kolibacijo je zelo smrdeča driska in boleče oteklina v sklepih. Boazen v kratkem konča s smrtjo.

Ponovno poudarjamo, da je pravilna nega in smoterno krmiljenje v prvi mladosti odločilno za zdravje, odpornost in kasnejšo sposobnost živali. Podmladek naše živine ima še vedno premalo prostosti in gibanja na zraku in soncu, ki je vir vsega zdravja, ne samo za govejo živino, ampak tudi za prašiče in posebno za konje. Zato ne more vzgojiti dobrega in zdravega konja, kdor mu ne more nuditi v mladosti vsaj vsak dan nekaj gibanja na prostem. K. O.

NAŠ GOZD

Vrednost bora in macesna

Bor raste pri nas največ po gričevju in po izčrpanih peščenih tleh, ali pa tudi na goli kraški skali, kjer se drugo drevje ni moglo zasidrati. Navadni bor doseže na boljših tleh v 100 letih višino 20 m in 30 cm debeline. Na enem hektarju borovja zraste v 100 letih do 300 m³ lesa (z vštetim vejevjem 600 m³). Da nam torej veliko manj lesa kot jelka ali smreka.

Zahteva veliko svetlobe in zato raste na redko. Glede tal, toplote in vlage je bor zelo skromen. Seveda uspeva vse boljše in hitreje, če ima dobra tla in pravo mero toplote, vlage in luči; toda tudi v slabših razmerah, kjer drugo drevje ne mara več rasti, se razvija zadosti dobro. Lastnost, da dorasča tudi na zanemarjenih tleh, kjer preti suša in mraz, daje boru veliko vrednost za nekatere kraje.

Igličevje, ki odpada boru od kakega 30. leta starosti v zadostni meri, ohranja tla dokler je borov gozd mlad. V starosti po 30. letu pa bor ne gnoji več zemlje pod seboj dosti in tla začno pešati. Zato bora ne bomo gojili v čistih (nemešanih) gozdovih, ampak le primešano takemu drevju, ki daje zemlji dosti hraniva.

Cistih borovih gozdov se bomo ogibali tudi zaradi nevarnosti, ki ogrožajo bor. To so predvsem razne glive in žuželke. Prelec in lubadar objedajo poleg smreke tudi borovce. Vetru se kar dobro upirajo s svojo

globoko glavno korenino. Požar je borovim sestojem, zlasti starejšim, zelo nevaren, ker je pritalno raste suho in se rado vname.

Bor vzklije rad naravno s semena. Ampak le na odprtih površinah, sicer ga kmalu uničijo lesne vrste, ki prenesejo več sence. Kadar pogozdujemo slaba zemljišča, sadimo umetno berove sadike, ki v mladosti prav hitro rastejo.

Bor, primešan drugemu drevju, daje cenjen les in dobro oporo proti vetru. Koder so v gozdu peščeni nerodovitni prostori, ki so preslabi za rast drugega drevja, jih bomo posadili z borom in tako povzdignili donos in trdnost gozda. Cistih (nemešanih) borovih gozdov pa ne bomo vzgajali, ker so v starejši dobi kvarni za gozdna tla, ker je z njimi težko gospodariti na prebiralen način in so zato malo primerni za malega gozdnega posestnika.

Macesen raste pri nas posamezno ali v manjših skupinah. Večji čisti sestoji so prav redki. Macesen raste v mladosti izredno hitro, pozneje pa nekoliko popusti, zlasti, če so mu tla preslaba ali če nima dosti svetlobe. Na dobrih tleh zraste macesnovo drevo 30 m visoko v 100 letih. V tej dobi zraste na en hektar čez 400 m³ lesa (z vejevjem 500 m³). Debelejšega lesa priraste torej v macesnovem gozdu več kakor v borovju, toda manj kakor pri jelki ali smreki.

Najbolj izrazita lastnost macesna je njegova zahteva po luči in zraku. Medtem ko uspeva v sinjih višavah sredi ostrih vetrov

še visoko v gorah na meji drevesne rasti, hira v dobrih legah, če je le nekoliko preveč zasenčen. Toplote ne zahteva dosti, pač pa dobra tla in srednjo mero vlage.

Vsako zimo odpadejo macesnu vse iglice, vendar je to še premalo, da bi ostala tla rodovitna. Čist macesnov gozd zato ne more na daljšo dobo prosperovati, razen če so tla od narave redno gnojena.

Macesen mogočno kljubuje viharjem in mrazovom, zato je zelo prikladen za kraje, ki jih ogrožajo vetrovi in pozeba. Izmed žuželk ga napada macesnov molj, izmed gliv pa ona, ki povzroča rakavost. Mlada drevesca je treba varovati pred srnjakom, ki jih posebno rad odrgne.

Macesen vzgajajo po navadi iz umetno posajenih sadik. Že pri sajenju moramo paziti na to, da bo imel zadosti luči. Na večjih ploskvah ga ne bomo sadili, ker ne ohranjuje talne moči; nasprotno ga pa gojimo s pridom v manjših skupinah in posamezno. Ako hočemo povišati gozdovom s plitvimi koreninami (na pr. smrekovim) odpornost proti viharjem, jim bomo primešali posamezno macesne na odprtih mestih. Za prebiralen mešan gozd malega posestnika je primes macesna tudi zato priporočljiva, ker se macesnovina drago plačuje.

Katero drevje je najbolj koristno

(Konec.)

Smreka tekmuje z jelko za prvenstvo v naših gozdovih. Ker so vse poseke in goljave pri nas posajali večinoma le s smreko, se večja delež smrekovega drevja v naših gozdovih od dne do dne na škodo jelke, bukke in drugega drevja. To nikakor ni razveseljivo. Slabe posledice se že kažejo in se bodo pokazale še v večji meri v bodoče.

Smreka doseže v 100 letih višino 30 m in debelino 40 cm, posamezno zaostaja le malo ali nič za jelko. V družbi pa da smreka na hektar 500 m³ lesa (če vštejemo vejave 1000 m³), torej nekoliko manj kot jelka.

Smreka ne prenese mnogo zasenčenja, in iz te občutljivosti izvira večina slabih strani smreke v primeri z jelko. Mlada drevesca se v senci kmalu posuše. Zato se smreka ne obnese v prebiralnem gozdu, kar ji je škodi v gospodarstvu malega posestnika za največjo napako. Ako je primešana drugemu drevju, moramo vedno paziti, da jo sosedna drevesa ne uduše. Mrazu se smreka boljše upira kakor jelka, zahteva več vlage in je skromnejša glede tal. Z iglicami tudi smreka obilno pokriva gozdna tla, vendar jih napravi večkrat kisa in nepropustna. Koder smo prisiljeni sekati smreko na golo, izpostavljam tla izpiranju, vetru in pripeki.

Zelo slabo se upira smreka raznim nevarnostim, ki jo ogrožajo. Vetrovi ji lomijo vrhove in rušijo cela drevesa. Lubadar se v nji razmnožuje rad in neverjetno hitro. Istotako smrekov prelec in mala smrekova osa.

Škodljive žuželke so uničile že na tisoče in tisoče hektarjev smrekovih gozdov. Ta mrčes se pojavlja tudi pri nas. Treba ga je takoj uničevati, kjer se prikaže, in budno paziti, da se ne razplodi. Smreko napada mnogokrat tudi rdeča guiloba, ki napravi les neporaben. Pogosto na smreki tudi iglice porujave in odpadejo, kar povzroči bolezen, imenovana »smrekova rjac«. V mladosti je dostikrat smreka polna ušic, ki jo zadržujejo v rasti. Mnogo mladih drevesc pogine tudi valed objedanja po živini in divjadi.

Trud in stroški, ki jih imamo pri pomlajevanju in negi smrekovja, so precej veliki. Naravna pogozditev po večini ni mogoča. Izdatki za nabavo in sajenje sadik, za čiščenje in trebljenje so občutni in trajajo dolgo vrsto let.

S smreko gospodarimo najbolj enostavno in najlažje, ako jo vzgajamo v čistih in enakodobnih gozdih s sekanjem na golo. Tak način gospodarjenja pa ni primeren za malega gozdnega posestnika, ki mora vsako leto posegati v svoj gozd zaradi tekočih potreb in ki zahteva iz gozda pridelke raznih vrst. Če je smreka primešana drugemu drevju posamezno ali v skupinah, pa je tudi malemu posestniku priporočljiva. Vendar mora gospodar na smreko posebno paziti, da je ne prerastejo druge lesne vrste in da ne podleže raznim poškodbam.

Gozdni veleposestniki in trgovci, ki jim je sekanje na golo najbolj prilično in najbolj enostavno, smreko zelo hvalijo zaradi velike množine lepega stavbnega lesa, ki zraste na kakem prostoru, kamor osredotočijo potem sekanje in spravlanje. Zato so v preteklem stoletju vsepovsod zasajali smreko. Vseh gozdnih posestnikov se je polastila takoimenovana »smrekova manija«, bolezen, ki pri nas še do danes ni popustila. — n.

Velike malenkosti

Če doječa svinja ne dobi dovolj dobre krme, bo shujšala. Dobra krma očuva meso stari svinji, mladiči pa bodo našli pri njej dovolj mleka, da bodo zdravi in hitro zrashi.

Popravi!

Tiskarski škrat nam je v zadnjem »Gospodarju« zamenjal naslova »Ne sadite pre-gosto« in »Da bo čim več domačega olja.«